

Dr hab. Beata Obsulewicz- Niewińska, prof. KUL

**METODYKA
WPROWADZANIA
PODSYSTEMÓW
SŁOWNICTWO**

- Nieznajomość słownictwa powoduje blokadę w komunikacji.
- Zanim przystąpimy do nauczania słownictwa, powinniśmy się zastanowić nad liczbą słów niezbędną do / w komunikacji oraz nad tym, jakie to powinny być słowa.
- Materiał leksykalny przewidywany do opanowania: na poziomie A1 i A2 to ok. 1 500 słów,
                                  na poziomie B1 2 300-2 500 słów,
                                  na poziomie B2 5 000 słów,
                                  biegłość językową (C2)osiągamy przy znajomości min.
                                  8 000 – 10 000 wyrazów.
- Zasób słownikowy i użycia danego wyrazu//leksemu w zdaniu, np. zamek (kilka znaczeń).
- Należy nauczać słownictwa najczęściej używanego, podstawowego w codziennej komunikacji. Zbiór słów użytecznych należy dostosować do wieku i stopnia zaawansowania językowego (założenia metody komunikacyjnej).

-
- Sposoby nauczania słownictwa:
    - sposób bezpośredni (specjalnie przygotowane ćwiczenia, słownictwo związane z danym tematem, odgadywanie z kontekstu, gry słowne),
    - sposób pośredni (nauczanie nowego słownictwa „przy okazji”, gdy uwaga uczącego się jest skupiona na innych zagadnieniach);
  - 3 etapy nauczania słownictwa:
    - prezentacja,
    - utrwalanie,
    - powtarzanie nowego materiału leksykalnego;

Techniki prezentacji leksyki:

- techniki wizualne;
- techniki werbalne;
- praca ze słownikiem.

Technika musi być dostosowana do wieku i możliwości językowych uczniów.

TECHNIKI PREZENTACJI NOWEJ LEKSYKI:

- wskazanie konkretnego przedmiotu,
- pokazanie obrazka, ilustracji,
- odegranie mini-dramy, czyli zilustrowanie znaczenia za pomocą gestu, mimiki, pantomimy,
- posłużenie się wyrażeniami o znaczeniu podobnym lub przeciwnym,
- przytoczenie definicji słownikowej,
- objaśnianie kontekstowe, czyli prezentacja krótkiego opowiadania, którego treść podpowiada // objaśnia znaczenie nowego słowa,
- umiejscowienie nowego słowa w szeregu innych bliskoznacznych słów.

[na podst. H. Komorowskiej]

-
- Nowe słowa zapamiętujemy najlepiej, gdy pojawią się w naturalnym dla siebie kontekście.
  - Dużo łatwiej zapamiętać słowa powiązane ze sobą tematycznie, znaczeniowo niż oderwane od kontekstu, pojawiające się przypadkowo, poznawane w izolacji, np. w postaci list lub zestawów, bo taki sposób nie angażuje uczącego się, nie wywołuje żadnych emocji, nie działa na zmysły studenta.
  - Badania psychologiczne dowodzą, że najkorzystniej działa pokaz powiązany z warstwą werbalną, czyli towarzyszący przekazowi słownemu materiał ikonograficzny.
  - Słownictwa uczymy się szybciej, jeśli jest ono nam potrzebne do działań werbalnych.

-
- Utrwalenie wprowadzonego słownictwa odbywa się poprzez powtarzanie tych wyrazów – im częściej się one pojawiają w stosunkowo krótkich odstępach czasowych i w zróżnicowanych kontekstach, tym większe szanse na zapamiętanie.

Techniki utrwalania leksyki:

- powtarzanie nowego słowa (w grupie, indywidualnie, przy okazji ćwiczeń fonetycznych),
- zapisywanie na tablicy nowych słów, wymazywanie części z nich (uczniowie mają zapamiętać i wymienić jak największą ilość wyrazów),
- układanie zdań z nowo poznanymi wyrazami,
- budowanie dialogów z zastosowaniem nowej leksyki,
- projektowanie i odgrywanie potencjalnych scenek komunikacyjnych, w których ta nowa leksyka znalazłaby zastosowanie;

Techniki powtarzania leksyki

Utrwalone wyrazy należy powtarzać - umieszczać je w różnych kontekstach (ćwiczenia literowe, ortograficzne, tematyczne, kategoryzacyjne, asocjacyjne).

Ćwiczenia literowe i ortograficzne

1. Krzyżówka (obrazek z ponumerowanymi przedmiotami, nazwy tych przedmiotów wpisujemy w odpowiednie kolumny krzyżówki, odczytujemy hasło);
2. Rebus (rysunek + litery / sylaby / wyrazy);
3. Układanie węża literowego (kolejne tworzone przez uczniów wyrazy mają się rozpoczynać od ostatniej litery / sylaby wyrazu poprzedniego; możemy zawęzić zakres tematyczny lub pominąć ten aspekt).

-
4. Rozsypanka sylabowa – z podanych sylab dzieci układają wyrazy;
  5. Tworzenie zbioru wyrazów rozpoczynających się tą samą literą (z zawężeniem tematycznym lub nie);
  6. Tworzenie jak największego zbioru wyrazów zbudowanych z liter podanego słowa. Wyjściowe słowo powinno być odpowiednio długie, żeby można było zbudować z jego liter kolejne wyrazy), np. LOKOMOTYWA;
  7. Zabawa w „państwa-miasta” (modyfikowana w zależności od potrzeb: kolory, zwierzęta, rośliny, owoce, warzywa itp.);

Ćwiczenia semantyczne i kategoryzujące

- I. Porządkowanie zbioru słów (wpisywanie wyrazów z ramki do właściwej kolumny)

lodówka, pralka, wanna, talerze, fotel, rower, ...

kuchnia	pokój	łazienka	piwnica

-
2. Wykreślanie słowa niepasującego do pozostałych:

rower, rolki, hulajnoga, samolot;

mama, babcia, sąsiadka, ciocia, siostra;

...

3. Wymienianie słów należących do jednej kategorii tematycznej, np. 10 rzeczy, które można zjeść, 10 nazw zawodów, ...

Ćwiczenia skojarzeniowe

1. Grupowanie wyrazów wokół wskazanego tematu
(tworzenie listy słów, można wykorzystać słownik)

np. *podróż*

rzeczowniki: bilet, walizka, ...

czasowniki: jechać, zobaczyć, pakować się, ...

przymiotniki: długa, ciekawa, ...

2. Szukanie słowa, które kojarzy się z podanymi wyrazami, np.

czerwony, okrągły, smaczny – pomidor

słońce, woda, piasek – morze, wakacje

...

-
3. Tworzenie łańcucha skojarzeń – do wyrazu wyjściowego uczeń podaje wyraz, z którym kojarzy mu się ten pierwszy leksem. Drugi wyraz wywołuje kolejne skojarzenie u kolejnego ucznia itd. Tworzy się w ten sposób swoisty łańcuch wyrazowy. Wyrazy należą do różnych pól tematycznych. Uczniowie muszą słuchać siebie nawzajem, wykazać się skupieniem.

woda – mokry; mokry – ręcznik; ręcznik – łazienka;
łazienka – dom itd.

Ćwiczenia leksykalno-frazeologiczne:

1. Szukanie synonimów (wyrazów bliskoznacznych) np.
dziecko -

.....

2. Zastępowanie podkreślonego w tekście wyrazu jednym z trzech podanych w nawiasie – tym najbliższym znaczeniowo, np.

Nad współczesnymi grami pracują grupy (zespoły, ekipy, załogi) porównywalne do zespołów filmowych i dysponujące podobnymi budżetami. Specjaliści (autorzy, fachowcy, mistrzowie) pracują nawet dwa lata, zanim ostateczny efekt ich trudu wyląduje na półce.

3. Tworzenie par antonimicznych (o przeciwnym znaczeniu), np.

duży – mały

szeroki – wąski

wesoły – smuty

.....

-
4. Wyjaśnianie znaczenia wyrazów, które mają identyczną postać graficzną, a różne znaczenie. Budowane zdań z tymi wyrazami, np.

zamek –

pokój -

dziki –

działo –

5. Tworzenie parafraz – definicji wyrazów (często na podstawie kontekstu), np.

- wakacje – czas wolny od szkoły, pracy; czas na odpoczynek, ...

6. Uzupełnianie kolokacji, związków frazeologicznych (albo samodzielnie, albo z podpowiedzią), np.

pełnić

podjąć

...

...

Mama nie mogła ..... decyzji bez konsultacji z tatą.

W tym roku Janek ..... funkcję gospodarza klasy.

albo:

- pracowity jak .....
- głodny jak .....

7. Łączenie wyrazów z ramki z podanymi rzeczownikami, np.

...	trudna	pechowy	...

..... dzień

.....

..... decyzja

.....

8. Uzupełnianie diagramów znaczeniowych, np.

	wysoka temp.	woda	tłuszcz	patelnia	piekarnik	ruszt	garnek
gotować	X	X					X
smażyć							

8. Wybór właściwego uzupełnienia związku frazeologicznego spośród podanych możliwości, np.

Kiedy zobaczyłam te porzucone koty, myślałam, że mi serce ...

- a) zatrzyma się,
- b) wyskoczy,
- c) pęknie.

9. Porządkowanie wyrazów według stopnia intensywności:

deszcz – pada, ..., ...

od najbardziej szczegółowego do najbardziej ogólnego,
np. róża – kwiat – roślina

10. Dopasowywanie definicji do wyrazów (w jednej kolumnie wyrazy, w drugiej definicje), np.

chrzest	→	ciasto urodzinowe
tort	→	nadanie imienia w kościele

11. Poszukiwanie terminów nadrzędnych, podrzędnych i równorzędnych (wybór z tekstu lub generowane w czasie „burzy mózgów”), np.

napoje	→	
	↘	

12. Poszukiwanie terminu ogólnego, np.
gruszka, jabłko, truskawka – owoc
piłkarz, koszykarz, kolarz – sportowiec

13. Tworzenie siatek tzw. kolokacji (często spotykanych połączeń wyrazów), np.
wiatr – zachodni, południowy, silny, słaby
od morza, od lądu
kierunek wiatru, siłą wiatru
rzucać słowa na wiatr
szukać wiatru w polu

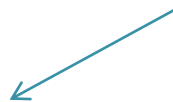
14. Opracowywanie map semantycznych, np. klucz

- narzędzie do otwierania i zamykania czegoś (zamek, klódek),
- narzędzie do dokręcania, odkręcania,
- środek, dzięki któremu możemy dostać się do czegoś (rozwiąz wg klucza),
- metoda prowadząca do zrozumienia czegoś (klucz do zadania matematycznego),
- znak graficzny w muzyce,
- klucz żurawi, powieść z kluczem.

-
- Znajomość leksyki jest istotnym elementem kompetencji komunikacyjnej.
  - Nieznajomość odpowiedniego słownictwa najczęściej uniemożliwia sformułowanie wypowiedzi, natomiast nieznajomość reguł gramatycznych jedynie ją zakłóca lub zniekształca.
  - Kompetencja leksykalna – znajomość i umiejętność użycia słownictwa – poszczególnych elementów leksykalnych i form gramatycznych.

Kompetencja leksykalna

- to znajomość i umiejętność użycia słownictwa danego języka;
- tworzą ją elementy leksykalne i gramatyczne;

- I. stałe wyrażenia, zwroty złożone z kilku słów i zapamiętywane jako całość, np.
  - formuły powitalne: *dzień dobry, co słychać?*, przysłowia: *Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada*, archaizmy: *Idź precz!*
  - wyrażenia idiomatyczne, np. *Jak mi na dłoni kaktus wyrośnie!*, *Chyba z byka spadł*, w tym porównania zależne od kontekstu i stylu, np. *biały jak śnieg (czysty)*, *biała jak ściana (blada)*.
  - szablonowe wyuczone zwroty używane jako całości, do których wstawia się jakieś słowa lub wyrażenia, by nabrały znaczenia, np. *czy mogę prosić o... ciszę?*
  - stałe wyrażenia z czasownikiem czy wyrażenia przyimkowe , np. *podjąć decyzję, odnośnie do, w związku z , ze względu na ...*
  - kolokacje (związki konwencjonalne), np. *popęłnić błąd, odnieść zwycięstwo.*
  - pojedyncze słowa – jedno słowo może mieć wiele znaczeń, należy do jednej z kategorii otwartych, czyli do określonej części mowy, może reprezentować zamknięte zbiory leksykalne, np. dni tygodnia, nazwy miesięcy.

-
- Kompetencja semantyczna – świadome i umiejętne organizowanie znaczenia: dostrzeganie związków pomiędzy leksemem a kontekstem, umiejętność określania związków wewnątrzleksykalnych, rozumienie znaczenia kategorii, struktur i mechanizmów gramatycznych oraz umiejętność wykrywania związków logicznych, takich jak wykluczenia, złożenie, implikacja.